

SKP:N KIELIPOLIITTINEN OHJELMA

Johdanto

Kieli on korvaamaton väline toistemme ymmärtämisessä, ilmaisussa ja yhteiskuntien toiminnassa. Kielet käsittävät puhuttua, kirjoitettua ja viitottua kommunikaatiota. Kansojen ja kulttuurien syntyminen, elinvoimaan ja tulevaisuuteen kielet vaikuttavat merkittävästi, puhumattakaan henkilökohtaisesta ja kollektiivisesta identiteetistä. Tuhansien kielten kirjo maailmassa on valtava rikkaus. Niiden säilyminen ja kehittyminen on avainasemassa kansojen vapauden, hyvinvoinnin ja itsemääräämisoikeuden kannalta.

Kielipolitiikalla tarkoitetaan Kotimaisten kielten keskuksen mukaan tietoisia ja suunnitelmallisia toimia, joilla vaikutetaan kielen tai kielten asemaan ja käyttöalaan yhteiskunnassa. Kielipolitiikan voi jakaa neljään osaan: 1. Kielen aseman eli statuksen suunnittelu, 2. Kielen kehittäminen eli korpussuunnittelu, 3. Kielikoulutuspolitiikka ja 4. Kieliteknologia.

Suomessa käytetään ja puhutaan lukuisia eri kieliä, mutta oikeudet, mahdollisuudet ja kielen edistämisen keinot eivät ole tasavertaisia. Suomen kommunistisen puolueen kielipoliittinen ohjelma käsittelee kielivähemmistöjen asemaa ja kielioikeuksien vahvistamista sekä Suomen virallisten kielten elinvoimaisuutta.

SKP:n tavoitteena on edistää Suomessa sekä kotimaisten että vähemmistökielten ja identiteettien turvaamista, tukea työväenluokan kansainvälisyyttä ja kielellisten ihmisoikeuksien toteutumista, torjua kielten katoamista sekä luoda edellytyksiä kielten kehittämiseen ja elävään käyttöön. Näemme maahanmuuttaneiden kotoutumisen ja osallistumisen edistämisen sekä työperäisten maahanmuuttaneiden oikeuksien parantamisen kielikoulutukseen oikeudenmukaisuus- ja yhdenvertaisuuskysymyksenä osana myös kielipolitiikkaa. Haluamme vahvistaa monikielistä Suomea ja työväenluokkaisten ihmisten solidaarisuutta yli kielirajojen - sorrettujen ihmisten yhteistoimintaa kohti systeeminmuutosta.

Ohjelmassa käsiteltävien vähemmistökielten valinta perustuu kielten ja niitä puhuvien kansojen historiallisiin ja kulttuurisiin siteisiin alueilla sekä kielten asemaan lainsäädännössä ja valtioneuvoston kielipoliittiseen ohjelmaan. Kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, puhuvien lisäksi saamelaisille, romaneille ja viittomakielisille on säädetty kielioikeuksia nykyisessä lainsäädännössä. Näiden kielten lisäksi tässä ohjelmassa käsitellään myös karjalan, venäjän ja englannin kieliä, ja maahanmuuton kielipolitiikkaa, sekä esitetään säädettäväksi virallisen vähemmistökielen asemaa saamen, romani-, karjalan ja venäjän kielille.

Suomen kansalliskielistrategia käsittelee kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, sekä määrittelee tavoitteita ja toimia, joiden tarkoituksen on turvata oikeus saada palvelua kansalliskielillä ja parantaa kieli-ilmapiiiriä. SKP näkee kansalliskielistrategian tärkeänä työkaluna suomen ja ruotsin kielten aktiivisen ja monipuolisen käytön ja kehittämisen näkökulmasta. On tärkeää, että strategian sisällön ajanmukaisuutta ja tavoitteiden täyttymistä seurataan sekä sitä päivitetään tarpeen mukaan joustavastikin.

Pohjoismaiden välillä on vuonna 1987 solmittu pohjoismainen kielisopimus, jossa säädetään Pohjoismaan kansalaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään asioidessaan toisen Pohjoismaan viranomaisissa ja muissa julkisissa toimielimissä. Tämä koskee tuomioistuinten lisäksi lähinnä sellaisia julkisia toimielimiä kuin sairaanhoito-, terveydenhoito-, sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisia sekä työvoima-, vero-, poliisi- ja kouluviranomaisia. Sopimus itsessään on

hyvä esimerkki kansojen välisen kielipoliittisen yhteistyön mahdollisuuksista. Käytännössä sopimus tunnetaan edelleen varsin huonosti ja sen toteutumisessa on isoja vaihteluja ja ongelmia kieli- ja aluekohtaisesti.

Valtiollisena virastona kielipolitiikkaa seuraa ja siihen liittyviä huomioita tekee Kotus, Kotimaisten kielten keskus. Kotuksen tehtäviä ovat suomen ja ruotsin kielen huolto, neuvonta ja sanakirjatyo sekä kielenhuoltoon ja sanakirjoihin liittyvä tutkimus. Lisäksi se koordinoi saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa. Kotuksen toiminnan tavoitteena on kielen asiantuntijana edistää keskuksen toimialaan kuuluvien kielten käyttöä yhteiskunnassa.

Yleisiä kielipoliittisia vaatimuksia

- Inarin-, koltan- ja pohjoisaamen sekä romani-, karjalan ja venäjän kielille on säädettävä lakiin virallisen vähemmistökielen asema.
- Kunnille on säädettävä velvollisuus sekä turvattava resurssit edellä mainittujen virallisten vähemmistökielten opetuksen järjestämiseen äidinkielenä virallista vähemmistökieltä puhuville oppilaille vähintäänkin etäyhteyksiä hyödyntäen. Virallisten vähemmistökielten opiskelu on oltava mahdollista myös muuta kieltä äidinkielenään puhuville kuntien kulttuurillisen ja kielellisen integraation edistämiseksi sekä vähemmistökielten osaajakunnan kasvattamisen tueksi.
- Määräaikaisia hankkeita ennemmin tarvitaan pysyvää ja sitoutuvaa tukea vähemmistökielten elvyttämiseen ja vahvistamiseen sekä kielellisten identiteettien tukemiseen.
- Asiointitulkkauksen saatavuus, laatu ja tulkkipalvelujen riittävyys on turvattava koko maassa.
- Työperäisten maahanmuuttaneiden kielikoulutus on säädettävä oppilaitosten tehtäväksi ja niille on myönnettävä valtionosuusrahoitus.
- Päättäjien ja viranomaisten on käytävä aktiivista vuoropuhelua ja yhteistyötä kielioikeuksien eteen työskentelevien järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan kanssa sekä hyödynnettävä näiden asiantuntemusta.
- Kieli- ja kulttuurijärjestöjä, kirjastoja ja kotimaisten kielten kirjallisuutta on tuettava sekä vähemmistökansojen ja vähemmistökieliä puhuvien järjestäytymisen kynnyksiä madallettava.
- Suomen ja ruotsin kieliä koskeva kielilaki tulee päivittää kattamaan kaikkia kokonaan tai osittain julkisomisteisia toimijoita, liikelaitoksia ja yhtiöitä.
- Useamman kuin yhden äidinkielen merkitseminen väestötietoihin on mahdollistettava.
- Selkokielistä viestintää ja palveluita tulee lisätä kaikilla sektoreilla, erityisesti virastoissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä. Selkokielistä kirjallisuutta on tuettava.
- Ylen ohjelmahankinnoissa on painotettava nykyistä enemmän muulla kuin englannin kielellä tehtyä sisältöä.
- Kotimaisten ja vähemmistökielten suojelemiseksi kieli-imperialismilta, mainonnassa, yhteisöjen nimissä ja julkisten paikkojen viestinnässä on rajoitettava englannin kielen käyttöä muissa kuin ensisijaisesti kansainvälisiksi tarkoitetuissa tai muuta kuin kotimaisia tai vähemmistökieliä äidinkielenään puhuville suunnatuissa tapauksissa. Yhteisöt, kuten yritykset ja virastot, on nimettävä lähtökohtaisesti jollakin kotimaisella kielellä, mikäli muu valinta ei ole riittävän perusteltu tai vakiintunut.

Ruotsin kieli

Perustuslaissa suomi ja ruotsi määritellään Suomen kansalliskieliksi. Maamme ruotsinkielisellä väestöllä on viranomaisten kanssa asioidessa lakisääteinen oikeus saada palvelua omalla äidinkielellään, mutta käytännössä tämä oikeus ei toteudu läheskään yhtä usein kuin suomenkielisillä. Lisäksi ruotsin kieltä ja ruotsinkielisiä kohtaan esiintyy yhä paljon ennakkoluuloja. Ruotsinkielisen palvelusaannin todennäköisyys heikkenee usein merkittävästikin, kun on kyse muista asiakaspalvelutilanteista ja muusta kuin viranomaisen palvelusta, jolloin ei ole lakisääteisesti velvollisuutta tiettyihin palvelukieliin. Alueellisia eroja tietenkin löytyy.

Kielipoliittisilla toimilla näitä voitaisiin torjua ja vähentää sekä kuroa umpeen kieliryhmien välistä kuilua. Usein nimenomaan ruotsinkieliset ihmiset joutuvat mukautumaan suomenkielisen enemmistön ehtoihin, vaikka virallisten kielten tasavertaisuuteen tulisi pyrkiä.

Kotuksessa toimii ruotsin kielen lautakunta, joka päättää kielenkäyttöä koskevista yleisluonteisista tai periaatteellisista suosituksista sekä esittää kannanottoja sekä kielenkäytöstä että kielipoliitiikasta. Folktinget puolestaan on edunvalvonta- ja asiantuntijajärjestö, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää Suomen ruotsinkielisen väestön oikeuksia ja toimia tämän väestön sivistyksellisten ja yhteiskunnallisten olojen kehittämiseksi sekä ruotsin kielen aseman edistämiseksi Suomessa. Folktinget seuraa kielellisten oikeuksien toteutumista ja järjestön tietoon voi tuoda kielilain noudattamiseen liittyviä epäkohtia.

Kielilain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisasioidinnissa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Lain tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Laissa tehdään tärkeä huomio siitä, että viranomainen voi aina antaa parempaa kielellistä palvelua kuin mitä laissa edellytetään.

Esitämme, että kielilain säädökset laajennetaan koskemaan viranomaisten lisäksi kaikkia julkisomisteisia toimijoita kuten valtionyhtiöitä ja liikelaitoksia. Tällöin kotimaisten kielten välistä eriarvoisuutta voidaan kaventaa sekä edistää mahdollisuuksia asioida kaikkien julkisomisteisten toimijoiden palveluissa myös ruotsiksi. Kielilain rikkomuksista raportointiin on kehitettävä nopea ja kätevä ilmoituspalvelu. Rikkomuksista on rangaistava sakoilla, mikäli rikkomuksen merkittävyys ja siihen syyllistyneen tahon koko ja yhteiskunnallinen vastuu arvioidaan tarpeeksi suureksi.

Ruotsia opiskellaan suomenkielisissä kouluissa ja suomea ruotsinkielisissä kouluissa vähintäänkin B1-kielenä, jonka opetus alkaa viimeistään kuudennella luokalla. Opetuksen aikaistamisessa kuudennelle luokalle on ollut hyvä ajatus positiivisen suhtautumisen ja motivaation rakentamisesta ruotsin opiskeluun jo nuoremmille oppilaille, mutta tuntimäärä on oppimisen kannalta useissa kouluissa liian vähäinen ja esimerkiksi peruskoulun päättämisen ja toisen asteen aloittamisen välillä saattaa olla pitkä tauko ruotsintunneista. Tämä tulee esiin muun muassa Suomen ruotsinopettajien ja Svenska nu –verkoston vuonna 2021 julkaistusta tutkimuksesta.

Kieliosaamista vahvistamaan tarvitaan lisää ruotsin oppitunteja perusopetukseen ja toiselle asteelle. Näemme myös tarpeellisenä opetuksen aikaistamisen edelleen peruskoulussa, kuten englannin kielen osalta on toimittu, jotta sujuvan oppimisen ja opitun sisäistämisen mahdollisuudet lisääntyvät. Ruotsi on myös palautettava kaikille yhteiseksi aineeksi ylioppilaskirjoituksissa. Kielenopetuksessa on hyödynnettävä monipuolisia opetusmenetelmiä sekä luotava innostavaa ilmapiiriä.

Monet perusteettomat ennakkoluulot rakentuvat siitä, kun oikeaa tietoa, ymmärrystä ja aitoa kontaktia – tässä kohtaa ruotsinkielisten kanssa - ei ole päässyt syntymään. Siksi ruotsin kielen näkyvyyttä ja läsnäoloa yhteiskunnassa on syytä vahvistaa. Nykyiset ruotsin tunnit peruskoulussa eivät aina riitä. Motivaatio-ongelmat voimistuvat, jos opetusmenetelmät eivät ole järin inspiroivia. Tarvitaan enemmän tilanteita ja foorumeita, joissa käytetään molempia kotimaisia kieliä yhdessä sekä rakennetaan siltoja kieliryhmien välille.

Vapaaseen kielivalintaan tähtäävät aloitteet eivät pyrkimyksistään huolimatta kykene lisäämään yhteiskunnan kieliosaamista laajalla perspektiivillä, sillä jatkossa yhteisesti opittavia kieliä olisi silloin äidinkielen lisäksi vain englanti. Monia hajautuvan kielivalinnan toiveita ei olisi myöskään kouluissa mahdollista toteuttaa. Osaamisen perusta, joka rakentuu kolmen yhteisesti opittavan kielen pohjalle, antaa hyvän lähtökohdan oppia myös lisää kieliä joko oppilaitoksissa tai omatoimisesti.

Ruotsin kieli saattaa tarjota monille maahanmuuttaneille matalamman kynnyksen opiskeluun ensimmäisenä kotoutumiskielenä erityisesti alueilla, joissa ruotsin kielen käyttöaste on merkittävä. Lisäksi kotoutuminen ruotsiksi vahvistaa Suomen kaksikielisyyttä ja ruotsinkielisiä yhteisöjä. Siksi ruotsin asemaa on syytä vahvistaa kotoutumiskielenä.

Ruotsin kielellä on myös tärkeä asema pohjoismaisessa yhteistyössä ja kulttuuritoiminnassa. Kielipoliittisen yhteistyön - maiden yhteisten toimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen - ruotsin kielen aseman vahvistamiseksi Suomessa olisi tärkeää korostua ja voimistua Suomen ja Ruotsin välisessä yhteistyössä. Pohjoisimmassa Suomessa tulee ruotsin opetusta täydentää ja tukea norjan kurssien tarjonnalla peruskoulussa ja toisella asteella sekä vapaan sivistystyön ja kirjastojen avulla.

Ylen ohjelmien käännöstekstitykset tulee olla saatavilla myös ruotsiksi. Tietoisuutta ja osaamista selkokielisestä ruotsista tulee ryhtyä kasvattamaan sekä sen käyttöä tulee edistää myös viranomaisten ja julkisomisteisten toimijoiden toiminnassa.

Ahvenanmaan maakunnan erityisaseman sekä kansainvälisesti rauhan rakentamisessa hyödynnetyn *Ahvenanmaan esimerkin* yhtenä peruspilareista on paikallisen väestön kielioikeuksien ja kulttuurin kunnioittaminen. Ahvenanmaalla valtaosa ihmisistä puhuu äidinkielenään ruotsia, ja ahvenanmaalaisten kielioikeuksien ja kielen kehittämisen turvaamista on oleellista painottaa. Viralliset yhteydet Ahvenanmaan ja manner-Suomen välillä on mahdollisimman laajasti ja kaikenkattavasti hoidettava ruotsiksi.

Saamen kielet

Saamelaiset ovat Euroopan pohjoisin alkuperäiskansa, ja Suomessa heitä asuu Saamelaiskäräjien mukaan noin 10 000. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä: inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea. Kaikki nämä kielet ovat uhanalaisia. Saamelaisten alkuperäiskansa-asema on kirjattu perustuslakiin. Saamelaisilla on kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto, jonka toteuttamista varten on Saamelaiskäräjät.

Suomessa saamelaiset ovat joutuneet kärsimään suomalaisten sorrosta, rasismista ja kolonialismista; heidän maitaan on anastettu ja hyväksikäytetty, elinkeinoa ja asumista vaikeutettu sekä heitä on suomalaistettu ja erotettu omasta kielestä, kulttuurista ja identiteetistä. Saamelaislapsia ja -nuoria suomalaistettiin vuosikymmenten ajan kouluissa. Suomea osaamattomat saamenkieliset lapset vietiin kodeistaan sisäoppilaitoksiin, joissa opetus tapahtui suomeksi. Äidinkielen puhuminen oli kiellettyä, kieltä ja kulttuuria pidettiin primitiivisinä. Kokemusten ja tiedon kokoamiseksi Suomen

valtion ja sen viranomaisten tekemistä vääryyksistä on perustettu saamelaisten totuus- ja sovintokomissio.

Vielä tänä päivänäkään suomalaiset eivät ole päästäneet kokonaan irti kolonialistisesta sortoasetelmasta tai kunnolla käsitelleet historiassa tehtyjä vääryyksiä. Monissa saamelaisia itseään koskevista päätöksistä heidän kulttuuriaan, elinkeinojaan tai mielipiteitään ei oteta huomioon. Kolmen Suomessa puhuttavan saamen kielen käyttämisen ja opiskelun edellytyksissä on myös paljon kehitettävää.

Varhaiskasvatustalaki velvoittaa kuntia järjestämään äidinkieltään saamenkielisten lasten varhaiskasvatuksen saamen kielellä. Perusopetuslain mukaan taas saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä ja muualla on mahdollista saada saamen kielen opetusta. Perusopetuslain kirjausta on laajennettava siten, että saamenkielistä opetusta tulee tarvittaessa järjestää saamenkielisille oppilaille koko Suomessa – opetuksen järjestämisessä muutoin suomen- tai ruotsinkielisessä koulussa voidaan soveltaa erilaisia toimivia tapoja ja hyödyntää myös etäyhteyksiä.

Jo yli 10 vuotta valmistelussa ollut saamelaiskäräjälain uudistaminen on vihdoin saatava maaliin, jotta myös saamen kieliin ja kulttuuriin vaikuttava päätöksenteko saadaan paremmin saamelaisten omiin käsiin. Suomalaiset pyrkivät edelleenkin puuttamaan saamelaisten päätöksentekoon. Saamelaiskäräjävaalien äänioikeusluetteloon on vastoin Saamelaiskäräjien kantaa lisätty Suomen korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä useita kertoja esimerkiksi henkilöitä, joita ei voida katsoa kuuluvan alkuperäiskansaansa. YK:n ihmisoikeuskomitea on huomauttanut menettelyn loukkaavan saamelaisten itsemääräämisoikeutta. Saamelaisen ja saamelaiskäräjävaalien äänioikeutetun määritelmässä sananvalta tulee olla Saamelaiskäräjillä, sillä se on ainoa saamelaisia edustava elin Suomessa.

Suomi on allekirjoittanut YK:n Kansainvälisen työjärjestö ILO:n sopimuksen 169 vuonna 1989, mutta ei ole vielä ratifioinut sitä. Sopimuksen tarkoituksena on turvata alkuperäis- ja heimokansojen yhdenvertainen kohtelu muihin väestöryhmiin nähden sekä estää näiden kansojen kulttuurien ja kielten kuoleminen. Yleissopimus edellyttää valtioiden ryhtyvän toimiin alueensa kansojen kulttuurin, kielen sekä sosiaalisen ja taloudellisen aseman turvaamiseksi. Suomessa sopimuksen mukaisen suojelun piiriin kuuluvat saamelaiset. Vaadimme Suomea viimein ratifioimaan ILO 169 -sopimuksen. Valtiovallan toimenpitein on turvattava saamelaisalueen elinvoima ja saamelaisten mahdollisuus harjoittaa myös perinteisiä elinkeinojaan.

Romanikieli

Perustuslain mukaan romaneilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Romanien asemaa Suomessa edistävänä yhteistyö- ja asiantuntijaelimenä toimii Romaniasian neuvottelukunta (RONK).

Suomen romanikieli kuuluu romanikielen luoteismurteisiin. Suomessa asuvien romanien keskuudessa Suomen romanikielen osaaminen on aikojen saatossa hiljalleen heikentynyt, ja kieli on uhanalainen. Kielipolitiikan avulla on kyettävä auttamaan romaniväestöä heidän oman kieltensä ylläpitämisessä ja vahvistamisessa. Romaneihin kohdistuu yhteiskunnassa paljon ennako-oletuksia sekä rakenteissa ja asenteissa elävää syrjintää. Samalla kun toteutetaan rakenteellista syrjintää kitkeviä toimia, on parannettava romanikielen kehittämisen edellytyksiä.

Peruskouluissa on mahdollista saada romanikielen opetusta ja ylioppilaskirjoituksissa romanikielen voi kirjoittaa toisena äidinkielenä. Varhaiskasvatuksessa kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää tarvittaessa romanikielistä opetusta romanilapsille, mutta kielen elvyttämisen ja tulevaisuuden kannalta sekä romanilasten identiteetin kehittämisen tukemisen näkökulmasta siitä tulee säätää. Samalla tulee säätää opetuksen järjestämisestä toisella asteella ja aikuiskoulutuksessa.

Vapaassa sivistystyössä on potentiaalia tarjota romanikielisiä opiskelumahdollisuuksia, myös etäyhteyksillä. Vapaan sivistystyön oppilaitosten kurssitarjonta voisi luoda koko maan kattavia mahdollisuuksia järjestää romanikielen ja -kulttuurin opintoja, jotka tukisivat julkisen sektorin järjestämää opetusta.

Ylen romanikielinen sisältö on vähäistä, keskittyen radion ajankohtaisohjelmaan. Ylellä on ryhdyttävä toimittamaan uutissisältöä romanikielellä myös verkkoon sekä pyrittävä kehittämään ja lisäämään romanikielistä ohjelmatuotantoa eri ikäryhmille yhteistyössä romaniyhteisön kanssa.

Karjalan kieli

Karjala on yksi Suomen kotoperäisistä kielistä ja sitä on puhuttu maamme alueella yhtä kauan kuin suomeakin. Karjalan kieltä puhuvia ja sitä eritasoisesti ymmärtäviä on Karjalan liiton käyttämien tietojen mukaan Suomessa arviolta 30 000. Karjalaiset on nähty milloin suomalaisina ja milloin venäläisinä, vaikka he ovat omaa kansaa. Karjalaiset ovat joutuneet Suomessa rasismin, syrjinnän ja vaientamisen kohteiksi. Karjalan kieli on vakavasti uhanalainen Suomessa ja Venäjällä.

Karjalan kielen käyttämisen oikeutta ei ole kirjattu lakiin kuten saamen kielten ja Suomen romanikielen osalta. Karjalaisilla ei myöskään ole heitä edustavaa elintä. Karjalaisia asuu koko maassa ja se on otettava kielipolitiikassa huomioon. Karjalan kielen käyttämisen ja opiskelun mahdollisuuksia on kehitettävä nykyistä huomattavasti paremmiksi. Tarvitaan oma karjalan kielilaki, jolla on ratkaiseva merkitys kaikilla karjalan elvytyksen ja kehittämisen osa-alueilla.

Karjalan kieltä ja kulttuuria voi opiskella sivuaineena Itä-Suomen yliopistossa, mutta kieltä ei opeteta tällä hetkellä lainkaan varhaiskasvatuksessa tai peruskoulussa, eikä kieltä mainita näitä koskevassa lainsäädännössä. Tilannetta on ryhdyttävä korjaamaan säätämällä kunnille velvollisuus järjestää äidinkielenään karjalaa puhuville lapsille ja nuorille karjalan kielen opetusta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä kunnille tai koulutuskuntayhtymille toisella asteella ja aikuiskoulutuksessa. Vapaan sivistystyön koulutuksenjärjestäjillä ja esimerkiksi kirjastoilla on myös tärkeä rooli ja potentiaali karjalan kielen opetuksen ja muun karjalankielisen koulutuksen toteuttamisessa.

Kielen elvyttämistyön avuksi sekä kielen aseman edistämisen suosituksia laatimaan ja toteutumista seuraamaan on perustettava karjalan kielen lautakunta. Lisäksi on käynnistettävä koordinoitu nykykarjalan sanakirjatyö. Kielen elvyttämistyöhön on myönnettävä sille tarvittava riittävä rahoitus.

Ylen karjalankielistä uutis- ja muuta mediatoimintaa on tuettava ja lisättävä sekä karjalankielisen sisällön tuottaminen on lisättävä mainintana Yle-laissa määriteltyihin Ylen tehtäviin.

Kansan, kielen ja kulttuurin aseman edistämiseksi on tuettava karjalaisten omaehtoista järjestäytymistä sekä tavoitteita karjalaisia Suomessa virallisesti edustavan elimen perustamiseksi.

Venäjän kieli

Vuoden 2023 lopussa Suomessa asui Tilastokeskuksen mukaan lähes 100 000 venäjänkielistä. Kyseessä on suurin vieraskielisten ryhmä Suomessa. Esitämme virallisen vähemmistökielen aseman säätämistä myös venäjän kielelle kieltä äidinkielenään puhuvien määrän merkittävyyden, Venäjän ja Suomen kansojen läheisyyden sekä kielellisten, kulttuuristen ja historiallisten siteiden myötä.

Kunnille tulee säätää velvollisuus järjestää äidinkielenään venäjää puhuville lapsille ja nuorille venäjän kielen opetusta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä kunnille tai koulutuskuntayhtymille toisella asteella ja aikuiskoulutuksessa. Tällä hetkellä venäjän kielen opetusryhmiä on joissakin peruskouluissa ja lukioissa ja opintoja on tarjolla myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Muista virallisen vähemmistökielten asemaan esitettävistä kielistä poiketen venäjän kielen opettajien määrä ei ole tällä hetkellä hälyttävän pieni, mutta kielen opetuksen supistumisen ja asenneilmapiirin huonontumisen myötä riskejä venäjän kielen opettajien riittävyydelle tulevaisuudessa on olemassa.

Mielipideilmapiiri venäjän kieltä ja venäjänkielisiä kohtaan muuttui kielteisemmäksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Kielen, kulttuurin ja kansan sekä maan hallinnon ero pitäisi ymmärtää paremmin myös kuumentuissa tilanteissa. Venäläisiä ja venäläistäustaisia kohtaan on yritetty säilyttää kollektiivista syyllisyyttä. Venäjän kielen opiskelun tarpeellisuutta ja hyötyä ryhdyttiin kyseenalaistamaan sekä kieltä ja kulttuuria pyrittiin häivyttämään pois. Onpa vaadittu jopa Ylen venäjänkielisten uutisten lakkauttamista.

Lähes kaikki Suomen ja Venäjän väliset suhteet on katkaistu. Voidaan perustellusti kysyä, kuinka tarpeellista ja hyödyllistä suhteiden jäädyttäminen on ollut ja tulee olemaan. Lopulta tulee kuitenkin myös aika, jolloin suhteita on ryhdyttävä uudelleenrakentamaan – laajemmasta rajayhteistyöstä lähtien. Silloin on tärkeää, että kielen osaajia löytyy yhteiskunnan eri sektoreilta ja ammattikunnista. Suomen ja Venäjän naapuruussuhteilla on vuosisataiset historialliset, kulttuuriset, taloudelliset, valtiolliset, poliittiset, ihmisten väliset ja jopa etniset ja kielelliset perinteet. Venäjän kielen, kulttuurin, yhteiskunnan ja talouselämän osaajia tarvitaan kansainvälisen yhteistyön ja maiden välisten suhteiden tueksi.

Suurin osa ukrainalaisista ymmärtää venäjää ja noin 30 prosentille ukrainalaisista se on äidinkieli. Venäjän kieli tarjoaa tiiviimmän kommunikoinnin mahdollisuuden monien ukrainalaisten pakolaisten kanssa.

Jo nyt on kriittisen oleellista tiivistää ja voimistaa yhteistyötä muun muassa arktisen alueen tieteellisen tutkimuksen ja suojelun toteutumiseksi sekä ilmasto- ja ympäristökriisin torjumisen edistämiseksi. Suomella olisi Venäjän naapurimaana sekä maiden välisen kulttuuri- ja kieliperinnön puolesta diplomaattinen avainasema kansainvälisessä yhteistyössä.

Kielitaitoa ja ymmärrystä venäläiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan tarvitaan myös yhteistyössä ja tulevaisuuden visioiden suunnittelussa venäläisen kansalaisyhteiskunnan, sodanvastustajien ja edistyksellisten liikkeiden kanssa siten, kun se on vallitsevassa tilanteessa mahdollista.

Venäjällä asuu ainakin reilusti yli miljoona uralilaisiin ja suomalais-ugrilaisiin sukulaiskansoihin kuuluvaa ihmistä. Venäjän kielen osaaminen mahdollistaa sujuvan kommunikoinnin sukulaiskansojen kanssa.

Englannin kieli

Englanti on tärkeä kaupan, tieteen, teknologian ja kansainvälisen yhteistyön kieli. Se ei kuitenkaan ole ainoa maailmankieli, ja sen osaamisen ja käyttämisen mahdollisuuksissa on maailmanlaajuisesti

suuria eroja. Suomessa englannin taitoa käytetään liian usein synonyymina kansainvälisyydelle, vaikka englannin kielen isompi jalansija yhteiskunnassa uhkaa kaventaa kotimaisten kielten käyttöalaa ja sanastoa sekä lisätä muun kieliosaamisen aliarvioimista. Englannin kielen ylivoimainen valta-asema kouluissa opetettavana vieraana kielenä sekä kielen laajeneva käyttö mainonnassa, yhteisöjen nimissä ja julkisilla paikoilla kotimaisten kielten ja vähemmistökielten kustannuksella on kieli-imperialismia. Eduskunnan hyväksyttyä DCA-puolustusyhteistyösopimuksen Yhdysvaltojen sotilastukikohtien ja miehitysjoukkojen tulosta Suomeen, tulee englannin asema vahvistumaan entisestään.

Positiivisia puolia katsoen englantia mahdollistaa monissa tapauksissa kommunikoinnin ihmisten välillä, jos muuta yhteistä kieltä ei löydy. On tärkeää, että englantia osaavat maahanmuuttaneet ja turistit pystyvät asioimaan julkisissa palveluissa, yrityksissä ja muissa yhteiskunnan toiminnoissa englanniksi. Työpaikoilla työntekijöiden kieliosaamisen tunteminen ja selkeät sovitut suunnitelmat kielten käyttöön sujuvoittavat asiointia kaikkien näkökulmasta ja ennaltaehkäisevät epäselviä tilanteita. Mikäli englannin puhuminen ei kuulu työntekijän sovittuun työnkuvaan, on työntekijälle maksettava kielilisiä englannin käyttämisestä työssä.

Mainonnassa, yhteisöjen nimissä ja julkisten paikkojen viestinnässä on rajoitettava englannin kielen käyttöä muissa kuin ensisijaisesti kansainvälisiksi tarkoitetuissa tai muuta kuin kotimaisia tai virallisia vähemmistökieliä äidinkielenään puhuville suunnatuissa tapauksissa. Yhteisöt, kuten yritykset ja virastot, on nimettävä lähtökohtaisesti jollakin kotimaisella kielellä, mikäli muu valinta ei ole riittävän perusteltu tai vakiintunut. Kielilain rikkomuksista raportoimiseen, esimerkiksi jos kielilain piirissä olevissa tapauksissa englantia käytetään kotimaisia kieliä syrjivällä tavalla, on kehitettävä nopea ja kätevä ilmoituspalvelu. Rikkomuksista on rangaistava sakoilla, mikäli rikkomuksen merkittävyys ja siihen syyllistyneen tahon koko ja yhteiskunnallinen vastuu arvioidaan tarpeeksi suureksi.

Pidämme tärkeänä koulujen ja vapaan sivistystyön kielitarjonnan monipuolistamista. Latinasta polveutuvien ranskan, italian, espanjan ja portugalin lisäksi on panostettava mm. arabian, japanin ja mandariinikiinan opiskelun mahdollistamiseen.

Suomen kieli

Vaikka suomen kieli on Suomen enemmistökieli eikä se ole lähelläkään uhanalaisuutta, on myös suomen kieleen liittyviä kielipoliittisia huomioita ja riskejä, joihin on otettava kantaa ja esitettävä toimenpiteitä. Aktiivinen kielten käyttöön ja mahdollisuuksiin liittyvä yhteiskunnallinen tarkastelu, varhainen puuttuminen epäkohtiin ja ennaltaehkäisy on tärkeää myös kielipolitiikassa.

Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunta on muun muassa todennut, että viime vuosikymmenet vallinnut näkemys, jonka mukaan vieraat kielet eivät yleisesti ottaen ole uhka suomen kielelle on muuttumassa. Kannanotossa todetaan, että suomen kielen käyttöalan yhä nopeampi kaventuminen uhkaa mitätöidä vuosisatojen aikana tehdyn työn, jolla on luotu suomen kielelle asema yhteiskunnan kaikilla aloilla käytettynä ja toimivana kielenä. Julkista keskustelua suomen kielen tulevaisuudesta ja elinvoimasta eri yhteiskunnan sektoreilla on käyty viime aikoina enenevässä määrin.

Englannin kielen yleistyminen luo tilanteita, joissa hyvin suomen kielellä ilmaistavissa olevan asian yhteydessä käytetään silti englantia. Ilmiö on kieli-imperialismia. Korkeakoulutuksessa ja tutkimustyössä englannin kielen rooli on voimistunut vahvasti. Tähän on reagoitava, jotta suomen kielellä tehtävä tutkimus olisi tulevaisuudessakin laajasti mahdollista. Kielilain rikkomuksista

raportoimiseen, esimerkiksi jos kielilain piirissä olevissa tapauksissa englantia käytetään kotimaisia kieliä syrjivällä tavalla, on kehitettävä nopea ja kätevä ilmoituspalvelu. Rikkomuksista on rangaistava sakoilla, mikäli rikkomuksen merkittävyys ja siihen syyllystyneen tahon koko ja yhteiskunnallinen vastuu arvioidaan tarpeeksi suureksi.

Kysymys suomenkielisen palvelun saamisesta yrityksissä on ollut ajoittain kuuma puheenaihe. Maahanmuuttaneiden yrityksissä ja heidän työssään suomen- tai ruotsinkielisen palvelun tarjoaminen tulee olla tavoite ja päämäärä, mutta emme voi joka tilanteessa edellyttää sujuvaa kotimaisella kielellä tarjottavaa palvelua pienissä palveluyrityksissä tai yksityisten elinkeinonharjoittajien palveluissa, sillä maahanmuuttaneilla on ja tulee olla oikeuksia työskennellä tai toimia yrittäjinä silloinkin, kun kielenopiskelu on vielä alkuvaiheessa. Itse työ tuo myös tärkeitä mahdollisuuksia kielen oppimiseen.

Suomen kielen lautakunta analysoi toimintasuunnitelmassaan 2022–2024 ratkaisevaksi, että suomen kieltä arvostetaan ja sitä käytetään. Samalla lautakunta painottaa, kuinka kaiken kielenkäytön perustana tulee olla tasa-arvoisuus, yhdenvertainen osallisuus (inklusiivisuus) ja toisten kunnioittaminen.

Selkokielen yhä laajeneva tarve edellyttää, että selkokielen kentän toimijoille on saatavilla korkeatasoista koulutusta. Selkokieltä ja sen koulutusta tulee kehittää tutkimusperustaisesti. Selkokielistä viestintää ja palveluita tulee lisätä kaikilla sektoreilla, erityisesti virastoissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä.

Tietotekniikassa ja ohjelmistoissa käytetyn suomen kielen laadussa, ja ylipäätään suomen kielen saatavuudessa, on monesti parannettavaa. Tämän korjaaminen on tärkeää liittää toimiin englanninkielisen hegemonian kaventamiseksi teknologiassa. On edellytettävä, että merkittävässä asemassa oleva ulkomainen palveluntarjoaja suomentaa sovelluskäyttöliittymän. Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen suomentamiseen on osoitettava erillinen julkinen tuki.

Suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli

Kotimaisia viittomakielisiä ovat suomi ja suomenruotsi. Suomalainen viittomakieli on Kuurojen liiton mukaan noin 3 000 kuuron äidinkieli ja kaikkiaan sillä on noin 5 500 äidinkielistä käyttäjää. Suomenruotsalaisen viittomakielen kuuroja käyttäjiä on noin 100. Unescon kriteerien mukaan suomenruotsalainen viittomakieli on vakavasti uhanalainen.

Viittomakielisiä lapsia tarkastellaan liian monesti vammahäkökulma edellä, jolloin päämääräksi muodostuu vamman parantaminen eikä esimerkiksi kielipesätoimintaa ja viittomakielen vahvistamista nähdä tavoitteina. Kaksi- tai monikielisten perheiden, joissa käytetään esimerkiksi puhuttua kieltä ja suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä, lasten tulee saada opetusta kouluissa myös viittomakielellä, jotta opittujen asioiden käsitteleminen ja niistä kommunikointi onnistuu myös yhtenä kotikielenä käytetyllä viittomakielellä.

Valtioneuvoston kielipoliittisen ohjelman mukaan suomenruotsalaisella viittomakielellä opetus ja koulutusmahdollisuudet ovat vähäiset ja lisää tukea tarvittaisiin. Sekä lasten ja nuorten opetuksen että aikuiskoulutuksen järjestämisessä etäyhteyksien hyödyntäminen olisi tarpeen ja mahdollistaisi kätevämmän väylän opetukseen.

Suomalaisella viittomakielellä selostus esimerkiksi erilaisiin tapahtumiin liittyvissä Ylen lähetyksissä on viime vuosina lisääntynyt. Tilanteessa on vielä kuitenkin parannettavaa, ja esimerkiksi

valtioneuvoston ja muiden julkisten toimijoiden tv:ssä tai verkossa lähetettävät tiedotustilaisuudet tulisi kaikki selostaa myös vähintään suomalaisella viittomakielellä. Sama tavoite olisi tärkeä asettaa myös suomenruotsalaiselle viittomakielelle, mutta kielen osaajakunta on varsin pieni, jolloin tulkkaajien saaminen on tällä hetkellä haasteellisempaa. Suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämisen onnistuessa ja kielen osaajien ja tulkkien määrän kasvaessa myös tätä tavoitetta on aihetta ryhtyä toteuttamaan.

Lapsille ja nuorille suunnattujen ohjelmien ja sisältöjen tulkkausta on Ylellä jatkettava ja lisättävä sekä yleisemminkin edistettävä. Viittomakielen käyttö lisää myös tietoisuutta kielistä sekä saattaa herättää kiinnostuksen viittomakielten oppimiseen, vaikkei niitä valmiiksi kotikielenä olisikaan.

Väestötietoihin on mahdollista merkitä äidinkieleksi suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli. Kuitenkin vain yhden äidinkielenalinnan ollessa mahdollinen, monilla sekä puhuttua että viittomakieltä kotikielinä käyttävillä lapsilla väestötiedoissa äidinkielenä näkyy usein vain suomi. Kouluissa tämä vaikeuttaa monesti oppilaiden tunnistamista ja kielellisen monimuotoisuuden huomioimista sekä yleisemminkin viittomakielten käyttäjäkunnan laajuuden tutkimista.

Yhteiskunnan esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen on oleellista kuulovammaisten näkökulmasta. Induktiosilmukan käyttöönottoa sekä sen tukemista ja tiedottamista tulisi lisätä muun muassa erilaisissa tapahtumatiloissa.

Käsikirjoitettuihin ohjelmiin ja suoratoistopalvelujen sisältöihin on oltava saatavilla suomen- ja ruotsinkieliset tekstitykset sekä virallisilla vähemmistökielillä tehdyssä sisällössä myös alkuperäiskielinen tekstitys. Suorien lähetysten reaaliaikaisessa tekstityksessä voidaan käyttää hyödyksi yhä kehittyvää automaattista puheentunnistusta. Myös videoiden tekstitys on syytä tulla entistä laajemmaksi tavaksi yhteiskunnassa, ja ihmistyötä helpottavan automatiikan käyttämistä on hyvä edistää.

Verkkosivujen suunnittelussa ja ylläpidossa saavutettavuus on merkittävä tekijä - tiedonsaanti ei saa olla kiinni kuulosta.

Maahanmuuton kielipolitiikkaa

Maahanmuuttaneiden, turvapaikanhakijoiden ja paperittomien asiointi viranomaisasioissa omalla äidinkielellään on oltava mahdollista ammattimaista asiointitulkkauspalvelua hyödyntäen, mikäli yhteistä kieltä ei muuten löydy. Viranomaisilla on velvollisuus järjestää tulkkaus, sillä yhteisen kielen puuttuminen vaikeuttaa tiedonsaantia ja heikentää oikeusturvaa. Sosiaali- ja terveystieteissä tulkkaus on potilasturvallisuutta. Tulkkiavusteiseen työhön on oltava saatavilla riittävästi täydennyskoulutusta. Asiointitulkkauksen saatavuus, laatu ja tulkkipalvelujen riittävyys on turvattava koko maassa. Tulkkausta voidaan hyödyntää sen kaikissa muodoissa, pikatulkkauksena, etätulkkauksena ja läsnäolotulkkauksena. Ammattitulkkaus vahvistaa osallisuutta ja parantaa palveluiden saavutettavuutta ja toimivuutta.

Maahanmuuttaneille suunnatun suomen ja ruotsin kielen opetuksen resurssit on moninkertaistettava. Maahanmuuttaneille suunnattuja selkokielisiä palveluita ja työvoimakoulutuksia tulee lisätä. Kielikoulutuksen olisi tärkeä alkaa jo mahdollisimman pian henkilön tultua maahan, sillä puutteellinen kielitaito vaikeuttaa työpaikan löytämistä. Työpaikan puuttuminen puolestaan voi vaikeuttaa kielen oppimista, kotoutumista ja osallisuutta.

Maahanmuuttaneiden perheiden ja yhteisöjen kielitaitoa edistävät toimenpiteet ovat tärkeä osa kotoutumista ja osallisuuden lisäämistä. Kielikoulutusta tulee olla saatavilla joustavasti ja eritasoisena niin, että koko perhe voi osallistua siihen. Perheitä on tuettava sopivien koulutusten löytämisessä, ja kotoutumisen edistämiseksi tulee hyödyntää toimiviksi todettuja käytäntöjä.

Työperäisessä maahanmuutossa kielikoulutusta ei lähtökohtaisesti tarjota yhteiskunnan toimesta vaan kielikoulutus on jätetty pääsääntöisesti työpaikoille ja mahdollisesti omatoimisesti vapaa-ajalla edistettäväksi, omalla kustannuksella. Monilla työpaikoilla, etenkin kuormittuneella sote-alalla, nähdään kielikoulutuksen jääneen liikaa työpaikan ja kollegoiden harteille, jolloin se saattaa lisätä liikaa työyhteisön työtaakkaa. Selvitysten mukaan on myös lukuisia työpaikkoja ja aloja, joissa ei tehdä riittäviä suunnitelmia maahanmuuttaneiden työntekijöiden kielitaidon kehittämiseksi tai sovita selvästi työkielistä.

Tällä hetkellä osassa työehtosopimuksia on linjattu hieman eri muotoiluilla, että mikäli useamman kuin yhden työkielen käytöstä ei ole sovittu työehtosopimuksessa tai työnkuvassa, tulee työntekijälle maksaa kielilisiä, jos työssä edellytetään jonkin muun kielen käyttöä. Kielilisiä ei kuitenkaan makseta kaikilla niillä työpaikoilla, joissa se olisi asianmukaista tai jopa velvoittavaa. Pidämme välttämättömänä, että suomea tai ruotsia opiskelevaa maahanmuuttanutta työntekijää tukeville sekä useammalla kuin yhdellä kielellä asiakaspalvelua tekeville työntekijöille turvataan lainsäädännön tai työehtosopimusten avulla kielilisiä silloin, kun muun kuin yhden työkielen käyttö ei kuulu sovittuun työnkuvaan tai työehtosopimukseen. Kielilisten määrässä tulee ottaa huomioon työkielten lukumäärä, niiden käyttöaste ja vaativuustaso.

On paljon työstä ja tehtävistä kiinni tuleeko jo työn aloittamisessa vaatia jonkinlaista suomen tai ruotsin osaamistasoa. Lukuisissa töissä riittää, että kieltä oppii työn ohessa alusta alkaen. Kuitenkin useilla aloilla ja työtehtävissä on myös oleellista omata riittävä peruskielitaito pohjana ennen varsinaisessa työssä aloittamista. Jälkimmäisiä tilanteita varten esitämme työperäisten maahanmuuttaneiden kielikoulutuksen säätämistä oppilaitosten tehtäväksi ja niille myönnettäväksi valtionosuusrahoitus. Esimerkiksi monilla vapaan sivistystyön oppilaitoksilla olisi hyvät valmiudet toteuttaa tämänkaltaista kielikoulutusta. Kielikursseja järjestetään myös kirjastoissa, jotka tarvitsevat lisää rahoitusta ollakseen isommassa roolissa osana kotoutumisen onnistumista.

Valtakunnallisesti säädetyn ja koordinoitun sekä osallistujalle maksuttoman kielikoulutuksen myötä vastuu kielenopettamisesta ei jäisi vain työpaikalle tai maahanmuuttaneelle omatoimisesti ja omakustanteisesti. Työnantajien on myönnettävä työntekijöilleen palkallista vapaata heidän käydessään kielikoulutusta tai vaihtoehtoisesti tarjottava palkallista kielikoulutusta sille erikseen varattuna aikana. Kielitaidon kehittäminen voidaan nähdä osana muun ammatillisen osaamisen kehittymistä. Itse työ ja sen erilaiset sosiaaliset tilanteet olisivat tietenkin jatkossakin tärkeitä väyliä kielenopiskeluun ja käytännön oppimiseen riittävän pohjatason opiskelun jälkeen.

Yksin- ja pienyrittäjille on tarjottava neuvontaa ja tietoa kielen oppimiseen työpaikalla esimerkiksi kunnan toimesta. Neuvonta voi olla muun muassa erilaisten oppimisen resurssien ja materiaalien luo ohjaamista. Työnantajille tulee antaa tietoa monikielisen työyhteisön eduista ja toimimisesta työntekijän kanssa, joka kehittää kielitaitoaan.

Muita huomioita

Väestötietojärjestelmään tulee avata mahdollisuus merkitä äidinkielen useampi kuin yksi äidinkieli. Muutos olisi merkittävä ihmisen oman kielellisen identiteetin kannalta ja lopettaisi

monikielisten ihmisten kohdalla pakon valita väestötietoihin vain yksi äidinkieli. Lisäksi muutos auttaisi saamaan paremman käsityksen Suomen monikielisyyden tilasta ja tarjoaisi tukea ja tärkeää taustatietoa monikielisten palvelujen suunnitteluun. Viittomakielisten näkökulmasta useamman äidinkielen merkitsemisen mahdollisuus helpottaisi esimerkiksi viittomakieltä yhtenä kotikielenä käyttävien oppilaiden tunnistamista ja siten paremmin tukemista kouluissa.

Kielikyly- ja kielipesätoiminnalla on vahvoja hyötyjä muun muassa lasten kieliosaamisen sekä itse kielen ylläpitämisen kautta, ja siten kielellisen monimuotoisuuden edistämisessä. Kielikyly tarkoittaa vieraan kieleen käyttämistä tarkoituksella päivähoitossa tai koulussa, jotta lapsi tottuu kieleen ja voi omaksua sen samoin kuin äidinkielen. Kielipesä vastaa toimintatavoiltaan kielikylytoimintaa, mutta siinä lasten kanssa käytetään ja heille totutetaan sellaista perheen kieltä, joka on uhanalainen tai katoava, eivätkä lapset pääse omaksumaan kieltä kotonaan lainkaan tai riittävästi. Kielipesätoiminnalla on siis erityinen yhteiskunnallinen sekä vähemmistökielen ja - kulttuurin tukemisen merkitys. Kielipesiä pidetään yhtenä tehokkaimmista keinoista elvyttää kieltä. Suomessa kielipesätoimintaa harjoitetaan saamen kielillä. Kielikylyjen laajentamista sekä uusien kielipesien perustamista saamen kielten lisäksi myös esimerkiksi karjalan kielellä ja romanikielellä on tuettava ja määrätietoisesti tavoiteltava. Yhteistyössä eri vähemmistökielilyhteisöjen kanssa on pohdittava kielipesätoimintaa koordinoivan tahon perustamisen tarpeesta Suomeen.

Tässä kielipoliittisessa ohjelmassa esitetään vähemmistökielten opetuksen oikeutta ja sen turvaamista kuntien varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella koko maassa. Perusopetuksessa ja toisella asteella vähemmistökielen opetusta voidaan järjestää fyysisesti tai etäyhteydellä mikäli vähemmistökieltä äidinkielenään puhuvien lasten ja nuorten lukumäärä paikkakunnalla ei mahdollista omaa vähemmistökielistä luokkaa tai peräti oppilaitosta, sillä hyvin harvoin tilanne on tämä. Vähemmistökielen opettajaresurssien ollessa Suomessa vähäiset, etäopetus mahdollistaa tehokkaan tavan tarjota opetusta yli paikkakunta- ja maakuntarajojen tilanteen mukaan.

Pääosin kokonaan jollain muulla kielellä kuin suomen, ruotsin tai saamen kielillä - joista säädetään varhaiskasvatuslaissa - toteutuvan varhaiskasvatuksen järjestämisen mahdollisuudet ovat monissa kunnissa olemattomat; siksi esitämmekin, että karjalan-, romani- ja venäjänkielisillä lapsilla on oltava osana varhaiskasvatusta oikeus sisältöihin, joissa kuullaan ja käytetään lapsen omaa äidinkieltä. Toistaiseksi näiden sisältöjen järjestäminen varhaiskasvatukseen on toteutettavissa realistisemmin etäyhteyksillä juuri varsinkin karjalan- ja romanikielisen henkilöstön vähyyden vuoksi.

Vaadimme, että opetus- ja kulttuuriministeriö laatii toimenpideohjelman kielivähemmistöjen ja vähemmän opetettujen vieraiden kielten opettaja- ja oppimateriaaliresurssien turvaamiseksi. Virallisten vähemmistökielten osalta on huomioitava ja kuultava kielivähemmistöjen omaa asiantuntemusta.

Vaadimme lisää resursseja vapaaseen sivistystyöhön, joka on myös kielipolitiikassa ensiarvoisen tärkeä toimija kielikoulutusten tarjoajana ja täydentäjänä sekä opetuksen ja oppimateriaalien kehittämisen tukijana. Vähemmistökielisen ja selkokielisen kirjallisuuden tukea on lisättävä muun muassa myös kirjastojen lisäresursoinnin avulla sekä kirjailijoiden ja kääntäjien suorien avustusten kautta.

Ylen ohjelmahankinnoissa on painotettava nykyistä enemmän muulla kuin englannin kielellä tehtyä sisältöä.

Näkövammaisten oikeuksia ja saavutettavuutta vahvistavan kuvailutulkkauksen tunnettavuutta ja käyttöä on lisättävä muun muassa ohjelmissa ja suoratoistopalvelujen sisällöissä sekä tapahtumissa.

Kielimuureista yhteisöihin

Kieli on aina ennen kaikkea keino kurottaa kohti toista ihmistä. Se muodostaa monesti myös konkreettisen esteen kommunikoinnille ja tätä estettä on ihmiskunnan historian aikana yritetty eri tavoin purkaa. Yksi esimerkki tällaisesta yrityksestä on esperanto, jonka nimi tarkoittaa toivomista. Sen lähtöajatuksena oli luoda kaikille helposti omaksuttava yhteinen yleiskieli kansainväliseen keskusteluun.

Puolanjuutalainen L. L. Zamenhof julkaisi kielen 1887. Sen etuna oli se, että se ei ennestään kuulu millekään kansallisvaltiolle tai kansalle, vaikka nykyisestä perspektiivistä katsoen sen olisi tullut kerätä sanastoaan laajemmalla alueella kuin Euroopan kieliltä. Näitä kieliä Zamenhof kuitenkin hallitsi, joten hän loi kielen niiden sanaston pohjalta. Esperanto oli mahdollista muokata kieliopiltaan yksinkertaiseksi ja helposti omaksuttavaksi, eikä se kantanut suoraan mukanaan eurooppalaisten maiden historian painolastia.

Esperanton harrastaminen ei koskaan tullut todella suosituksi, mutta sillä on tänä päivänäkin elävä ja kehittyvä kansainvälinen yhteisö. Esperanto on onnistunut yhdistämään ihmisiä kautta maailman ja luomaan yhteisön, joka jakaa Zamenhofin ajatuksen kansainvälisestä kanssakäymisestä ja kielen roolista siinä. Se antaa positiivista esimerkkiä tavasta ratkoa kieliiin ja kielimuureihin liittyviä haasteita.

Ihmiset unelmoivat ja toivovat edelleen, mutta ainakin niin kauan kuin meillä ei ole kaikille yhteistä jaettua kansainvälistä kieltä, joudumme jatkuvasti ratkomaan kommunikaation ongelmia erilaisin tavoin. Ja pääsemme siinä samalla nauttimaan erilaisten kielten omalaatuisista piirteistä. Tämä kielipoliittinen ohjelma pyrki vastaamaan edes osaan niistä kysymyksistä, joita nousee eri kielten välisestä rinnakkain elosta. Toivottavasti siihen tutustuminen antoi sinulle vastauksia ja selvensi ajatuksiamme tästä monimutkaisesta vyyhdistä, puhut sitten äidinkielenäsi mitä tahansa tässä asiakirjassa mainittua kieltä, tai jotain niistä yli kuudesta tuhannesta kielestä, joita tässä ei mainittu!

Hyväksytty SKP:n keskuskomitean kokouksessa 24.11.2024.

Lähteitä

Nätverket Svenska nu. Ny undersökning om tidigareläggningsen av svenskundervisningen.

<https://svenskanu.fi/2021/10/29/ny-undersokning-om-tidigarelaggningen-av-svenskundervisningen/>

Hallintolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O2L5P26>

Kielilaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423>

Varhaiskasvatustilaki: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidm46434451159824>

Karjalan liitto. Karjalan kieli. <https://www.karjalanliitto.fi/karjalaisuus/karjalainen-kulttuuri/karjalainen-puheenparsi/karjalan-kieli.html>

Yle Uutiset. Karjalaisia ryssiteltiin ja heiltä kiellettiin uskonto ja kieli – nykykarjalainen pagisee lapselleen ja somettelee. <https://yle.fi/a/3-9828308>

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer. Mieli-pide: Maahanmuuttajien kielikoulutus – meillä on jo oppilaitokset sitä varten. <https://www.superliitto.fi/viestinta/tiedotteet-ja-kannanotot/mielipide-maahanmuuttajien-kielikoulutus-meilla-on-jo-oppilaitokset-sita-varten/>

Kuurojen liitto. Viittomakieliset. <https://kuurojenliitto.fi/viittomakieliset/>

Saamelaiskäräjät. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta Suomessa. <https://samediggi.fi/vastuualueet/saamen-kielet/kielipesatoiminta/saamelaisten-kulttuuri-ja-kielipesatoiminta/>

Kielikello. Kielipolitiikkaa vähemmistökielille. <https://www.kielikello.fi/-/kielipolitiikkaa-v%C3%A4hemmist%C3%B6kielille>

THL. Kielitietoinen työskentely. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kielitietoinen-tyoskentely>

THL. Tulkkivälitteinen työskentely. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/tulkkivalitteinen-tyoskentely>